

ליקוטי שמועות מרבינו ה"שבט הלוי" זצוק"ל זי"ע

כפי ששמע מפיו נינו הר"ר מנחם בן ציון פאדווא הי"ו

- א. מרן זי"ע סיפר שברוסיה תחת שלטונו של אותו האיש סטאלין, לא הניחו ליהודים ללמוד תורה ולהתפלל והטפו כל הספרים שמצאו ואח"כ רצו למכרם, ויצא אז קול קורה מאת הרבנים ז"ל ועשו חרם שלא יקנו שום ספר מהם כדי שלא להרוויחם.
- ב. שמעתי ממנו בשבת פר' בהעלותך שפי' הרשב"ם שנדפס היום בחומשים אינו מהרשב"ם, מאחר שהקשה עליו בפרט על זה שכתב שהנרות היו מכוונים נגד השולחן, וחלילה לומר שזה יצא מתחת קולמוסו.
- ג. אמר לי רבינו זי"ע שבכנסיה הגדולה שהתקיים בשנת תרפ"ט שהוא בעצמו ג"כ נכח שם בהיותו בחור, היה הסדר היום (הנושא המרכזי) בעניין צאצאי המאראנן של שפניא (האנוסים מספרד) אי יש להם דין נכרי או דין ישראלי.
- ד. עוד אמר לי שבכנסיה הגדולה כשהגיע מרן החפץ חיים זי"ע לוועד זכה לראותו שם.
- ה. סיפר לי, ששיבת חכמי לובלין היתה חסידישע ישיבה ולמדו שם בערך עשרים בחורים חסידי בעלזא וכמו"כ היו שם חסידי גור ואלכסנדר, והם כולם נסעו לרבים על ימים טובים כגון פסח ושבועות, ורק הוא שהגיע מוועד נשאר שם ביו"ט אצל הרב מלובלין זי"ע.
- ו. ואמר שהיה ברציפות בישיבה למשך שנה וחצי ולא נסע הביתה, והיה בקשר רק ע"י טעלעגראם ואצלם עדיין לא היה טלפון בכלל.
- ז. רבינו זצ"ל אמר לי שקיבל סמיכה בישיבה מרבו הגאון ר' שמעון מזעליכוב זי"ע, והוא היה מהיחידים שזכו לזה.
- ח. וסיפר לי, שהגאון מזעליכוב בהיותו בן י"ח שנה בלבד כבר ידע את כל הש"ס מברכות ועד מס' נדה על הלשון, היה לו זיכרון להפליא כמו מכונת צילום עד כדי כך שיודע היה לקרא מילה במילה עפ"י זכרונו, ואמר שבעצם היה יכול להיות גדול הדור אלא לפי שהיה אדם חריף מאד התרחקו האנשים ממנו.
- ט. שאלתי אותו אודות השמועה שהגאון מזעליכוב ברא אווז מספר היצירה, חיך ואמר שהשמועה בא ממנו, וסיפר שפעם אחת ישב לפני רבו ר"מ שפירא זצ"ל (לפני שהגאון מזעליכוב היה שם) ונכנס אדם מאד גבוה שבא מזעליכוב, והרב מלובלין שאל אותו אם מכיר ר' שמעון, ענה בהתפעלות אה ר' שמעון, אה ר' שמעון, ר' שמעון הוא אדם גדול בתורה, שאלו ר' מאיר שפירא כלומר? אז ענה האיש ההוא הלא הוא ברא אווז ע"י ספר היצירה, והפטיר שאמנם אינו יודע לאיזה מטרה ברא אותה.
- י. עוד אמר לי שבהתחלה ר' שמעון ור"מ שפירא הבינו זה את זה מאד, רק בהמשך נעשה מתח ביניהם, וזאת בסיבה פשוטה, שהרי ר' מאיר שפירא היה ראש הישיבה, אולם הרבה בחורים רצו כל הזמן אחר הגאון מזעליכוב וזה פגע בו מאד, והוסיף שהוא היה מקושר לשניהם.
- יא. אמר לי שבהיותו עוד בוועד למד שם כמעט כל שו"ע או"ח וח"א שביו"ד, וחז"ל מה ששייך לגמ' שלמד, ואח"כ בישיבת חכמי לובלין נבחן אצל הגאון הגר"ש מזעליכוב זצ"ל שו"ע או"ח וקיבל סמיכה ממנו (וכנ"ל), והשאר נבחן אצל אחרים.
- יב. בהיותו בן 16 שנים בלבד זכה להיבחן על כל הלכות מקוואות אצל הרב מצעהלים, וכמו"כ למד אז הלכות נדה ואמר לי בחיך שאינו אומר שמותר ללמוד הל' נדה בתור בחור, רק הוא כן למד.

- יג. עוד סיפר לי שכל הבחורים נבחנו קודם שקיבלו אותם לתלמיד בישיבת יח"ל, רק הוא לא נבחן וקיבלו אותו עפ"י השמועה שהוא לומד טוב.
- יד. מרן זי"ע סיפר שבישיבת חכמי לובלין היה הרב זצ"ל מדליק נרות חנוכה בביהמ"ד בפני הבחורים, וגם ר"ש הדליק בפני הבחורים "שלו".
- טו. ובהזדמנות אמר לי שמה שנוהג להדליק נרות חנוכה בפני עולם גדול ולא בצנעה, משום שהדלקה הוא לפרסומי ניסא, ועדיף שיהיה כמה שיותר ברבים.
- טז. סיפר לי על הגאון ר"י מרוגוצאב זי"ע שכידוע היה גאון עולם ובעל זכרון נפלא, ידע כל התורה כולה שאינו בנמצא אלא א' לאלף שנים, ומחמת גאונותו ביטל כל הגאונים שהיו בדורו ואפי' בדור שלפניו "מיט א גאליציאנישקייט", שהוא לא יודע ללמוד וגם הוא אינו יודע ללמוד וכו', ואחד ממקורביו שאלו א"כ מי כן יודע ללמוד? ענה, "אה, ר' מאיר ניקלסבורגער (הגאון ר' מאיר אריק זצ"ל) הוא גאון אמיתי והוא יודע ללמוד...".
- יז. עוד סיפר לי, רבינו זצ"ל סיפור נפלא ששמע מהבעל מעשה בעצמו, שבעת שהרשעים הגרמנים נכנסו לוויען חטפו כל יהודי שהסתובבו מכל הבא לידם והכניסם לרכבם, והיה שם איזה יהודי שהיה לו בכיס תמונה מהגאון מרוגאטשוב, ובעת שחטפו אותו נפל לו התמונה מהכיס והרשע הסתכל על זה וכשהבחין שזהו תמונה מהגאון מרוגאטשוב הניחו מיד ואמר ליהודי הזה בגרמנית "ווען זי איין בילד פון דער רבינער ביי איהנען טראגען זינד זי פריי" (כשאתה נושא אצלך תמונה מהרב הזה אתה משוחרר), ואח"כ הסביר שהוא השתתף בעת קבלת הפנים שעשו להגאון מרוגאטשוב, בהגיעו לוויען והתפלא מאד מהצורה שלו, ויש לו יראת הכבוד כלפיו.
- יח. ואמר שלמעשה לא הכירו באמת, כי כשהרוגאטשוב היה בוויען לא היה הוא במקום, אבל יודע מעדות כי כשהגיע הגאון ברכבת המתינו לו קהל גדול, וברכו הברכה "שחלק מחכמתו" בשם ומלכות.
- יט. עוד סיפר שהגאון זצ"ל הלך בוויען לניתוח שמשם לא קם, ובהיותו חלש במיטה שאלו אותו שאלות בכל חלקי התורה והוא ענה להם על כל שאלה עיין תוספתא... עיין כלים פ"ג מ"י וכן הלאה (יש לציין שרבינו זי"ע אמר לי המראה מקומות במדויק כפי שענה להם, והוא פלא...) עד שעלתה נשמתו.
- כ. מרן רבינו זי"ע סיפר לי, שפעם שאל הגאון ר' מאיר שפירא את הגאון ר' יוסף ענגיל זי"ע, מה ההבדל בין אתה יאשע (כן קראו אז לר"י ענגיל) ובין יאשע השני (הכוונה לר"י הגאון מרוגאטשוב שג"כ קראו כן)? וענה ההבדל הוא כמו רבנית לפני פסח ורבנית בתוך פסח, שעקרת בית קודם פסח מוציא כל הכלים מהארונות וזה נראה שיש לה הרבה מאד כלים, משא"כ בתוך פסח הכל מונח מסודר בארון, כן הדבר בינינו, הוא הגאון מירוגוצאב ווארפט זיך מיט גאונות ונראה כיש לו הרבה, משא"כ אצלי הכל מסודר דבר דבר על אופניו.
- כא. ואמר שהכיר טוב טוב את מהר"י ענגיל שהרי בסוף ימיו גר ליד וויען, וסיפר שהוא היה גדול מופלג בתורה שידע כל התורה כולו ממש, אבל לא היה מסוגל לחשוב ולהתעמק בד"ת רק ע"י כתיבת חידו"ת שרק אז נפתחו לו המעיינות החכמה, וגם בשבת היה צריך לכתוב כדי שיוכל לעיין ועשה רישומים באוויר כאילו כותב החידו"ת, וסיפר שגם בעת פטירתו רשם באוויר כאילו כותב עד שעלתה נשמתו... (כלומר שחשב בתורה עד הרגע האחרון).
- כב. ואמר שבעת שמהר"י ענגיל מלקח לחתן אצל חמיו, שאלו חמיו איזה ספר שיקנה לו, ענה שרוצה לקבל ש"ס ודווקא מהדורת תאומים, ולא מפני חשיבת המבדורה שהוא מהאחים תאומים, אלא מפני שעשו שם גליונות גדולים כך שאפשר לרשום חידושים בצד.

כג. סיפר לי רבינו זצ"ל זי"ע שפע"א בא לבקר בעיר מולדתו וויען, והיות שכבר היה מוכר כגאון ות"ה, קרא לו חתן ר' יוסף ענגיל אליו הביתה להראות לו מחידו"ת של חמיו הגדול, ו אמר שראה שם 93 ספרים וקונטרסים שחיבר הגאון זצ"ל – זאת אומרת שכ-80% נאבדו בשואה, ובין הספרים היו 20 ספרים פירוש על הש"ס עפ"י תורת הנסתר, וביניהם ראה גם מסכתות הש"ס שלו שרשם שם בצד חידו"ת על הגליון וכנ"ל שמזה חיברו אח"כ הגליוני הש"ס, וג"כ ראה שם ספר שלם על ענייני עירובין שהיה תשובה על שאלה שנשאל בהל' עירובין, ויצא לו לכתוב חיבור שלם לפי שבד"כ לא היה לו זמן להתעמק בעיון בדבר זו אלא רק לקראת תשובה זו למד כל מס' עירובין בעיון רב.

כד. ועוד בעניין זה סיפר שפע"א היגיע איזה גדול לעיר והלך לבקר בבתי כל רבני העיר, ורצה ג"כ לבקר אצל ר' יוסף ענגיל, אמרו לו שהגאון אוהו באמצע כתיבת תשובה וא"א להפריעו עד שיסיים, ולאחר ב' שעות הופיע ר' יוסף ענגיל עם קונטרס שלם שכתב תשובה להחיה שאלה.

כה. עוד בקשר לגדולי התורה מדור הקודם סיפר ששמע מרבו מהר"ם שפירא זצ"ל שפעם אחת התווכח עם איזה גאון (ששכחתי שמו) על הדין אם לקדש בכור בזה"ז מיחזי כיוהרא שי"ל שרק בזמן שביתה מקדש היה קיים היה צריך לקדש בפה והיום די שקדוש מרחם אמו, וכן בכל מתנות כהונה שאינו מחוייב ליתן אי מיחזי כיוהרא והתווכחו שם בקולי קולות, ובחדר הסמוך שכב הגאון המהרש"ם זי"ע מחמת חום שהיה לו מהצטננות, וכי שמע הריתהא דאורייתא קרא להם לדעת על מה מדובר, וענה להם שהרי הדין מפורש בדרכי משה הלכות מזוזה סי' רפ"ו סק"ד דאין יוהרא בזה, והסתכלו עליו כמי שמדבר מחום שלא הבנו איך קשור לזה הל' מזוזה והמרש"ם לא הניחם וחזר שוב על אמירתו עד שציוו להביא הטור והראה להם כתוב כן בפנים, ואח"כ הראה להם שרשם על הטור שעתה סיימתי לחזור על הטור בפעם ה-400, ומי שחוזר 400 פעמים יכול לזכור דרכי משה אף שיש לו חום.

כו. אמר לי שבבחרותו נסע פעם להרה"ק ר' פנחס מאוסטילה הי"ד חתן מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע, וזאת עפ"י המלצת רבו ר' שמעון זעליכובער שיסעו אליו וגם לר' אהרלה קאזניצער.

כז. עוד סיפר שבבחרותו כשהיה אצל ר' אהרן מקאזניץ שהוא היה אדם חריף מאד ראה שהוא מסתובב בחדר ופניו בערו, ופתאום באמצע נעצר ליד רבינו זי"ע ושאלו מה שמו וכשענה שמואל צעק ר' אהרלה לא , אלא שמי א-ל וכך חזר ג"פ.

כח. מרן זי"ע סיפר לי, שלפני שפרצה מלחמת העולם נכנסו הרשעים לוויען ורצחו שם את אביו ר' יוסף צבי הי"ד, ואפי' לא היה באפשרותו לבא מפרשבורג להשתתף בלוויית אביו משום שאוסטריה היה תחת שלטון הנאצים.

כט. ועוד סיפר שבתקופה ההיא החליט לעלות לא"י, וחמיו וכל המשפחה הסתכלו עליו כיוצא מדעתו, שהרי יש לו משפחה תלמידים ונכסים ועוזב הכל ועולה לא"י שאז לא האמינו כלל שיקרא מה שקרא... וחמיו שכנע אותו שהרי טמון כאן החתם סופר והוא יגן על העיר, ומרן זי"ע ענה להם הרי גם בפרנקפורט דמיין נמצאים גדולי עולם כפני יהושע ועוד ולא יכלו לבטל הגזירה, לכן יצא הוא והרבנית אילגאל (בלי רשיון) לא"י, ואח"כ מא"י פעל להשיג רשיונות לשאר משפחתו,

ל. וסיפר שבנו הרה"ג ר' חיים שהיה פעוט כבן 6 חדשים נשאר ג"כ בפרסבורג והסתתר בבונקר במשך המלחמה והתגלגל אצל שכנים נכרים ואצל יהודים למשך שמונה שנים עד שעלה ג"כ לא"י, והפטיר שזה הנם הכי גדולה שלא כדרך הטבע. נוכחתי בביקור של האדמו"ר מהר"א מסאטמאר שליט"א אצלו, ובין הדברים פסק לה אודות כלה שליל החתונה חל בליל ר"ח שמותר לה להסתפר כנהוג, ואף שהוא מצוואת ר"י החסיד מ"מ מקובל אצלו מרבינו החת"ס זי"ע שכל דבר שיש לומר שר"י החסיד לא התכווין לזה כי אם ללא צד זה יש להקל, והוסיף מרן זי"ע שבפרט בר"ח אדר (שאו היה) שהרי מרבים בשמחה אין צריך לחשוש לדבריו...

- לא. עוד דיברו ביניהם על סעודת ראש חודש שיש לזה מקור מתנ"ך כידוע, ואמר שא"א לצאת יד"ח הסעודה בלילה.
- לב. כשאמרתי לו שהגאון ר' מרדכי שובאקס היה הראש ישיבה שלי, אמר שאביו הגאון ר' משה שובאקס ז"ל ר"י בעלזא היה מתלמידיו הראשונים כאן בא"י, כשהנהיג חבורה בירושלים של בחורים שקראו לו להיות המג"ש שלהם קודם שהגיע לב"ב, והוסיף שר' משה ז"ל היה ת"ח גדול ואדם טוב מאד.
- לג. אחר פטירתו של מרן הגרי"ש אלישיב סיפר שיהיה בידידות איתו שבעים ושתים שנים, ולמד איתו בכולל אצל חותנו של הרב הרצוג, ולמדו אז בכולל כמו"כ זקני הגאון ר' העניך פדווא והגאון רש"ז אורבאך זצ"ל.
- לד. הוסיף עוד שכל שאלה קשה שהגיע לפני הרב אלישיב לא הכריע בעצמו אלא בא לשאול בעניי גם חוות דעתי...
- לה. שמעתי ממנו שיכול להעיד על הגרי"ש אלישיב זצ"ל שכל ימיו – בימי נעוריו לא למד אלא בעמידה.
- לו. בסעודת שב"ק אמר לי רבינו זי"ע שאינו מברך על גלידה באמצע הסעודה, כי דינו כמשקה, ולא דמי לקאמפאט שכן מברך.
- לז. סיפר לי שבעת שב"ק מהר"א מבעלזא זי"ע ישב שבעה על אחיו כ"ק מהר"ם מבולגריי זי"ע הלך לנחמו, ואמר לו מרן זי"ע שיגיד ביחד איתו "אז דער ברידער איז געווען א גדול בתורה" וכך חזרו ג"פ.
- לח. ועוד אמר שזכה לדבר הרבה עם כ"ק מהר"א זי"ע בנושאים הלכתיים ובנושאים אישיים, גם הרב מבעלזא זי"ע התעניין הרבה אודות בנו חורגו שלמד אצלו ביח"ל.
- לט. סיפר לי על הגאון מווילנא זצ"ל שלא הניח תפילין דר"ת, לפי שאמר שאם יתחיל לחשוש לצאת כל השיטות יהיה עליו להניח כעשרים תפילין כל יום.
- מ. פעם אחת אמר לי רבינו זי"ע שהכיר בין חמישים למאה גדולי ישראל מהדור הקודם.
- מא. סיפר לי קצת על זקני הגאון בעל חשב האפוד זצ"ל שהיה ידיד נעוריו בוויען ואח"כ בירושלים למד איתו חברותא, ואפילו היה שותף שלו בהוצאת ספר, עד שהוא נעשה רב בעדה החרדית ור' העניך זצ"ל נעשה רב בעיר העתיקה, ואפילו אחר שנסע לשמש כאב"ד בעיר הבירה לונדון יצ"ו החזיק הקשר ביניהם.
- מב. ועוד סיפר על א"ז זצ"ל, שזוכר שהיה לו דחקות גדול בביתו, ולא היה לו לחם לאכול כפשוטו ממש, והיה גר בבית של חדר אחד ששם בישלו ואכלו ולמד וישן הכל באותו חדר.
- מג. גם סיפר על החזו"א שחוץ היותו גדול וגאון וצדיק ידע גם היטיב חשבון – מתמטיקה, עד כדי כך שידע היה לחשב המרחק בין השמש לכדור הארץ על המילימטר, והחזו"א אמר לו שלא למד זאת אצל שום אדם אלא הכל רק מעצמו.
- מד. וכמו"כ סיפר לי על החת"ם זי"ע שידע בעצמו לחשבן הקצב של מהלך הכוכבים, וחזן מזה שלט גם החת"ם בהרבה שפות כגרמנית וצרפתית.
- מה. וגם על א"ז בעל החשב האפוד זי"ע אמר שידע היטב חשבון, והרי הדפים קונטרס מיוחד על זמן דר"ת.
- מו. פר' קרח תשע"א סיפר שמקובל אצלו איש מפי איש על האי גאון מופת הדור ר' יהודה אסאד זי"ע שפ"א נכנס אליו בבוקר איזה אורחא פורחא והוא זצ"ל רגז עליו על שלא התפלל ולא הניח תפילין באותו יום ושילח אותו מפניו, ולפליאת הנוכחים הסביר, כי יהודי המתפלל ומניח תפילין רואים איזה שמחה על פניו, משא"כ אותו יהודי שלא ראה עליו שום שמחה, מוכח שלא התפלל, ובזה פי' מרן רבינו זי"ע "בוקר ויודע ה' וגו'", שהיה ניכר על פניו של אהרן שהשכינה שורה עליו.

- מז. באיזה דרשה אמר רבינו זי"ע שמי שאינו מקפיד לקרוא קריא"ש בזמנה הרי הוא בגדר מומר לדבר אחד.
- מח. אמרתי לו ששמעתי בשמו שלא כדאי לבדוק התפילין, כי ע"י הבדיקה עצמו התפילין מתקלקל, ע"ז אמר שלא אמר כל מעולם, אלא יבדוק אחת לז' שנים כדן.
- מט. עוד בענין תפילין, אמר שיש מחלוקת בין החכמת שלמה להחת"ס על כתב של תפילין שנעשה צהוב, ודעת החת"ס להתיר באופן שטבעו להצחיב.
- נ. אמר עוד שעד לפני חמישים שנה השתמשו בתפילין שעשו מבחמות דקות, והיום עושים מעורות של גסות, לפי שהעור של בחמות דקות דק מאוד ועלול להיקרע, (הסביר שאז שמו העור ע"ג עץ בצורת התפילין), ולאחרונה מצאו פטנט שעושים פירורי עור שנראה כמו קמה, ועי"ז סותמין החורים שבתפילין, אם קבלה נקבל אם לדון יש תשובה, ויש עוד כמה מעלות בגסות כגון שאינו יכול להתעפש, ואין לחשוש לזיעה, וכמו"כ אין לחשוש אם נפל למים או שהיה בשמש, דרך יכול להתעקם ממה שהשמש מוציא הלחלוחית שבו.
- נא. בקשר למה שאסור לטלטל תפילין בשבת מחמת מוקצה שמלאכתו לאיסור, אמר שבעת מלחמת ששת הימים כשגייסו האנשים לצבא, באו אליו כל השבת לשאול אודות טלטול התפילין והתיר לכולם לקחת איתם התפילין.
- נב. כשרבינו זי"ע למד הל' תפילין סי' ל"ב בשיעורו הקבוע בליל שישי סיפר שגדול אחד (-הוא היה המהר"ם א"ש) שהיה רב בקהילה אשכנזית שהניחו תפילין בחול המועד, והוא עצמו ג"כ נהג כן, ולאחר פטירתו פתחו התפילין שנהג להניח בחוה"מ וראו שזה ריק מפרשיות, (ולפי"ז אינו עולה נכון העדות שמובא שהמהר"ם א"ש בירך על של יד, זאת שמעתי בשמו).
- נג. עוד אמר, שהנוהגין להניח תפילין בחוה"מ חולצים התפילין קודם הלל, אבל המנהג היה שבפסח ביום שקוראים פרשת "קדש לי כל בכור" לא היו חולצים עד אחר קריאת התורה.
- נד. פעם אחת בליל שבת קודש אמר לי על שיעורו הקבוע בהלכה שנהג לומר בליל שישי, שאין בנמצא כזה התאפסות של גדולי תלמידי חכמים ורבנים.
- נה. כשלמד הלכות ארבע רשויות, אמר שאסור ללכת מקרית הרצוג לבני ברק, כי אין עירוב תקין.
- נו. עוד אמר שהוא נוהג שלא לטלטל בשבת אף שיש עירוב, ואחד החששות הוא שרחוב הסמוך רח' חזו"א הוא רחב יותר משש עשרה אמות והוא חושש לרשות הרבים, אף שיש להקל בזה.
- נז. בשיעור הסביר, שגדר רה"י הוא שיחיד משתמש בזה והשטח מיוחד בשבילו, ולפי"ז מובן שבים אעפ"י שיש מתחת למים בורות עמוקים יותר מי' טפחים והרי הוא רה"י ורה"י עולה עד לרקיעה, אלא לפי שאינו שייך ליחיד שאין נפש חיה המגיע עד לשם לכן אין לזה דין של רשות היחיד.
- נח. שאלתי אותו אודות ההגדרה של "עובדין דחול", לפי שבהלכות שבת מוזכר הרבה הגזירה לגבי איסורים שעפ"י הגדרתם היו צריכים להיות מותר, ואמר שאין לזה שום הגדרה אלא כל מקום שחכמינו ז"ל וגדולי הפוסקים הבינו שצריך לגזור משום עובדין דחול, גזרו בזה.
- נט. אמר שקיבל מרבתי הגדולים (זכור לי שבהזדמנות יחסו לרבו הגר"ש מזעליכוב זי"ע) דאף שבזמן הזה כל הכוחות בטלים, מ"מ כח התורה לעולם לא יבטל.
- ס. פעם אחת בשבת בעת ראויה דראווין שאל מרן זי"ע לנוכחים אי למדו חומש רש"י, ואמר מי שאינו לומד רש"י אינו ת"ח.
- סא. אמר לי פעם על התוס' יו"ט שהיה ידוע כעמק גדול, והיה תלמידו של הגאון המהר"ל מפראג.
- סב. אמר לי שהוא ספק מיוחס להחכם צבי, אם כי זה עדיין בגדר ספק אצל, אבל הוא וודאי מיוחס לה'תרומת הדשן', להגאון ר"י אייבשיץ ולה'פנים מאירות'.
- סג. עוד אמר לי על השו"ת חכם צבי שזה מקובל אצלנו כאחד מגדולי הראשונים.

- סד. רבינו זי"ע סיפר לי על החכ"צ שהיה אב"ד אמסטרדאם, ועקב מלחמה שניהל נגד הכת ש"צ שרפו לו הבית דפוס שהיה ברשותו נסע משם, והוסיף שנסע מרצונו, והגיע ללונדון יצ"ו ולא רצה לכהן שם ברבנות עקב כן נסע משם ללעמבערג ונפטר שם בהיותו צעיר לימים.
- סה. ועל בנו היעב"ץ סיפר שכיהן ברבנות בלונדון וג"כ לא נשאר שם אלא נסע משם להמבורג כידוע.
- סו. סיפר שבאיטליה היה מצב היהדות ירוד מאד רח"ל, והיה שם יהודים שהחזיקו אצלם בכים מזוזה באמרם שמזוזה שומר על ישראל, ועקרו בזה דבר תורה.
- סז. פעם אחת עבר ליד קלויסטר והגלחים והאנשים ימ"ש (הוסיף שמעולם לא אמר ימ"ש על אנשים חוץ עליהם) רצו להתגאות, והראו לו שכתבו על הקלויסטר שם הוי"ה רח"ל, ואח"כ הוציאו ס"ת ואמרו שהם כתבו זאת, אולם הבחין ששקר וכזב הוא, אלא גנבו זאת מיהודים.
- סח. שאלתיו אודות לחמניות שנלוש במי פירות אם אפשר לברך על זה מזונות, וענה ש"מזונות" ברור שאין לברך, וגם ברכת "המוציא" אין בכוחו להורות בלא קביעת סעודה, לכן טוב שיברך "המוציא" על לחם ויפטור גם את זה.
- סט. נוכחתי כשאמר למאן דהוא שמי שמחזיק מחשב עם אינטרנט לא מסונן, אם שוחט הוא אסור לאכול משחיטתו ואם סופר הוא אסור לו לכתוב תפילין. (עי' בשו"ת שבט הלוי ח"ב לענין שוחט המחזיק מלווייה ברשותו, שאינו נאמן בשחיטתו).
- ע. על שאלת בנו הרה"ג רא"א שליט"א האם בספק ברכה יברך ברוך אתה ה' אלוקי ישראל מעולם ועד עולם, ענה שאינו נוהג להורות כן.
- עא. אמר פעם שהחילונים בעת שנוחתים במטוס מוחים בכפיהם וזה מפני ששמחים שהכל עבר בשלום, משא"כ אנחנו איננו בטוחים, שהרי החיים נמשכים וצריך עוד לסמוך ולבטוח בה'.
- עב. ראיתי אצל מרן זי"ע שהיה מקפיד מאד לעמוד ב'לכה דודי' ופעם אחת היה חלש מאד ולא התיישב עד שבנו הגאון רבינו שליט"א הפציר בו שיישב.
- עג. פעם בערב שבת קודש, בעת לבישת השטריימל צחק רבינו זצ"ל על מה שעושים עסק מזה, וגדולי רבותינו אף מתלמידי הבעש"ט זי"ע לא הלכו עם שטריימל, והעיקר הוא מה שמונח תחת השטריימל...
- עד. סיפר שהכיר את הרה"ק ר' אהרן ראטה זי"ע משומרי אמונים עוד מלפני המלחמה, לפי שהיה גר בפרעשבורג, וזה היה שנת תרפ"ו או תרצ"ו והיה גאון עצום והתפלפל איתו הרבה בלמודות.
- עה. היה שאלה באשה יולדת עשרה ימים מהלידה שהוצרכה ללכת מרחק של רבע שעה בשבת והתיר לה רבינו זי"ע לנסוע ברכב ע"י גוי.
- עו. סיפר על החת"ס שמנהגו היה להתפלל בשבת בבוקר מוקדם מאד, והיה דבר מצוי שבהליכתו לביהמ"ד עוד היה חושך.